

บั้งไฟพญานาค: คติ ความเชื่อ ศรัทธา สู่การยกระดับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
วิถีชีวิตชุมชนในจังหวัดหนองคาย*

NAGA FIREBALLS: BELIEFS, FAITH, AND TRADITIONS TOWARDS ENHANCING
ECOTOURISM AND PRESERVING COMMUNITY LIFESTYLES
IN NONG KHAI PROVINCE.

พระมหาจันงค์ สิริวัฒน (ผมไผ)

Phramaha Jumnon Siriwinno (Pompai)

ทองคำ ดวงขันเพชร

Thongkam Daungkhanpet

อริย์ธัช เลิศรวมโชค

Arithat Loesruamchok

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Thailand

E-mail: jumnongpompai12@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาประวัติบั้งไฟพญานาค คติ ความเชื่อ ศรัทธา ของประชาชนในการมีส่วนร่วมยกระดับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนในจังหวัดหนองคาย 2. เพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเรื่องบั้งไฟพญานาค คติ ความเชื่อ ศรัทธา สู่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนในจังหวัดหนองคาย 3. เพื่อเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนเรื่องบั้งไฟพญานาค คติ ความเชื่อ ศรัทธาในการยกระดับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนในจังหวัดหนองคาย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีดำเนินการวิจัยโดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก และเก็บข้อมูลภาคสนาม จากกลุ่มประชากร จำนวน 30 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนทั้ง 3 แห่งในจังหวัดหนองคาย ประกอบด้วย ชุมชนบ้านหนองกุง ชุมชนบ้านใหม่ ชุมชนบ้านน้ำเป ซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง มีวิถีชีวิตตามความเชื่อในพระพุทธรูป และให้ความศรัทธาเคารพพญานาค โดยมีการร่วมจัดกิจกรรมชมบั้งไฟพญานาคในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11

* Received: 21 November 2024; Revised: 25 December 2024; Accepted: 27 December 2024

ทุกปี 2) ยกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเรื่องบั้งไฟพญานาค คติ ความเชื่อ ศรัทธา สู่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนในจังหวัดหนองคาย ผ่านวัฒนธรรมชุมชนและความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐ โดยจัดกิจกรรมวันออกพรรษา เช่น การทำบุญตักบาตร และ “พาแลง” ที่นักท่องเที่ยวใน “โฮมสเตย์” ร่วมรับประทานอาหารในลานกิจกรรม 3) เสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนเรื่องบั้งไฟพญานาค เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในจังหวัดหนองคาย โดยพัฒนาบุคลากร สถานที่ กิจกรรม และสิ่งแวดล้อม พร้อมถ่ายทอดความรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น วางแผนการจัดการ และสร้าง “โฮมสเตย์” รองรับนักท่องเที่ยว รวมถึงพื้นที่จัดกิจกรรมอนุรักษ์ลำน้ำ

คำสำคัญ: บั้งไฟพญานาค, การยกระดับ, ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

Abstract

This research article aims to: 1) study the history, beliefs, and faith surrounding the Naga Fireballs phenomenon and the participation of local communities in promoting ecotourism that reflects their way of life in Nongkhai province; 2) enhance public involvement in the preservation and promotion of the Naga Fireballs phenomenon, beliefs, and faith as a means to develop ecotourism in the local community context in Nongkhai province; and 3) propose strategies for fostering community participation in elevating ecotourism connected to the Naga Fireballs phenomenon, beliefs, and faith in Nongkhai province. This qualitative research employed in-depth interviews and field data collection from a sample group of 30 individuals.

The findings revealed that 1) The three studied communities; Ban Nongkung, Banmai, and Ban Nampe situated along the Mekong River, maintain lifestyles rooted in Buddhist beliefs and demonstrate profound reverence for the Naga. These communities annually participate in organizing activities to observe the Naga Fireballs phenomenon on the full moon day of the 11th lunar month. 2) Public participation in preserving and promoting the Naga Fireballs phenomenon, beliefs, and faith is enhanced through collaboration with governmental agencies and local cultural practices. Activities such as merit-making, almsgiving, and traditional “Pa Laeng” communal meals for tourists staying

in homestays are conducted during the Buddhist Lent-ending festival. 3) Proposed strategies to promote community participation in elevating ecotourism in Nong Khai Province include developing human resources, improving venues, organizing activities, and ensuring environmental sustainability. Additional measures include knowledge dissemination, exchanging ideas, planning event management, creating homestays for tourists, and establishing conservation zones along the waterways.

Keywords: Naga Fireballs, enhancement, ecotourism

บทนำ

การจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ในปี 2558 เปรียบเสมือนประตูสู่การลงทุน โดยเฉพาะธุรกิจท่องเที่ยวและบริการที่เกี่ยวข้องกับเส้นทางวัฒนธรรม ที่เป็นแรงจูงใจดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วโลกให้มาเยือนกลุ่มประเทศอาเซียนเพิ่มขึ้น ธุรกิจการท่องเที่ยวและบริการที่เกี่ยวข้องในกลุ่มประเทศอาเซียน มีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะประเทศไทยและประเทศที่มีพรมแดนติดกับไทยอย่าง สปป.ลาว (วัฒนพันธุ์ ครุฑะเสน, 2557) เกิดเป็นกระแสการลงทุนภาคธุรกิจขึ้น และภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่ดำรงอยู่นั้น ในความเข้าใจส่วนใหญ่มักจะถูกนิยามให้เข้าใจในฐานะของระบบที่ทำหน้าที่ในเชิงเศรษฐกิจ โดยที่ “ทุน” นั้น มักจะแสดงออกมาในแง่ของการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น กระบวนการผลิตสินค้า และการบริโภควัตถุ เพียงเท่านั้น หากแต่ในแง่หนึ่ง “ทุน” ในปัจจุบันนี้ได้ขยายตัวไปสู่ปริมาณทางสังคมและวัฒนธรรมมากขึ้นเรื่อยๆ โดยที่เริ่มมีการนำคำว่า “ทุน” ไปผูกโยงในเชิงสังคมและวัฒนธรรม ทำให้เกิดคุณค่าอันนำไปสู่การซื้อขายแลกเปลี่ยนกันในทางสินค้าและบริการ เช่นเดียวกับกับ “ทุนทางเศรษฐกิจ” มากขึ้น ดังเช่นที่วิถีชีวิตภูมิปัญญา ประเพณี และวัฒนธรรมพื้นบ้านของไทย เริ่มถูกผลิตออกมาในแง่ของ “สินค้า” มากขึ้นเรื่อยๆ ไม่ว่าจะเป็นการแสดง การละเล่น ของที่ระลึก ของฝาก ฯลฯ ในทางวัฒนธรรม ที่ล้วนแล้วแต่แปรสภาพไปเพื่อดึงดูดความสนใจจากผู้บริโภคในเชิงรูปธรรมของการค้าขายและการพาณิชย์ ที่มีให้เห็นเพิ่มมากขึ้นทุกวัน จนทำให้คำว่า “ทุน” ในแง่หนึ่ง สามารถนำมาใช้ได้กับวัฒนธรรม และภูมิปัญญาพื้นบ้านดั้งเดิม ดังจะเห็นได้จากการเกิดคำว่า “ทุนทางสังคม” และ “ทุนวัฒนธรรม” นั้น (อมรา พงศาพิชญ์, 2551) และปรากฏการณ์บั้งไฟพญานาค ก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นจากกระแสของทุนทางวัฒนธรรม

ดินแดนที่เป็นภาคอีสานของประเทศไทยในปัจจุบัน มีวรรณกรรมปรัมปรา (myth) รูปแบบต่าง ๆ เช่น ตำนาน พงศาวดาร นิทานปรัมปราในท้องถิ่นอยู่มากมาย ที่กล่าวถึงเรื่องราวของนาคนั้น ทั้งที่เป็นสัตว์ที่มีฤทธิ์มีอำนาจ เป็นผู้ทำหน้าที่คุ้มครองรักษาธรรมชาติ อันได้แก่ แม่น้ำ หนอง บึง สามารถเนรมิตบ้านเมืองหรือทำลายบ้านเมืองได้ มีความศักดิ์สิทธิ์ในแง่ของการให้ความเคารพบูชา อีกทั้งต้นกำเนิดของคนบางกลุ่ม ก็เกิดมาจากบรรพบุรุษตนแต่งงานกับลูกสาวพญานาค แสดงถึงความเกี่ยวพันอันลึกซึ้งระหว่างกลุ่มชนแถบนี้ที่มีต่อพญานาค และแม้กระทั่งสถานะความมีอำนาจและความศักดิ์สิทธิ์ของนาคนั้นได้ถูกนำมาใช้ทำหน้าที่ในการปกป้องรักษาพระพุทธศาสนา (พิเชฐ สายพันธ์, 2539) การที่นาคนั้นมีความเกี่ยวข้องกันกับพระพุทธศาสนาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่า ชุมชนที่อาศัยอยู่ตามที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำโขง จะมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับนาคนั้น ดังที่ปรากฏอยู่ในตำนานอุรังคธาตุหรืออุรังคนิทาน ซึ่งได้กล่าวถึงนาคนที่เกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา จนกราบพูลชอรอยพระพุทธบาทของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาประทับบริเวณที่อยู่อาศัยของตน เรียกว่า “พระพุทธบาทโพนสัน” (ชาญ เกลี้ยงพิบูลย์, 2540) และเกิดบั้งไฟพญานาคผุดขึ้นตลอดริมฝั่งแม่น้ำโขงสายนั้น

“ปรากฏการณ์บั้งไฟพญานาค” เป็นเหตุการณ์หนึ่งที่สื่อมวลชนหลายประเภทได้หยิบยกเอามาเป็นประเด็นสำคัญในช่วงเวลาหนึ่งของสังคม โดยเฉพาะช่วงเทศกาลออกพรรษาของทุกปี บั้งไฟพญานาคที่สื่อมวลชนหลากหลายประเภทนำเสนอออกมาสู่สาธารณะนั้น ได้ปลุกความสนใจในเรื่องราวของบั้งไฟประหลาดนี้ให้มากขึ้นกว่าเดิม และเกิดการพูดถึงเรื่องราวนี้นักอย่างมากมายในสังคม โดยสื่อโทรทัศน์ก็เป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่งที่มีการนำเสนอข้อมูล ข้อเท็จจริง และเรื่องราวของปรากฏการณ์นี้ในหลากหลายรูปแบบ ทั้งการถ่ายทอดสดการเกิดปรากฏการณ์นี้จากริมฝั่งแม่น้ำโขง จังหวัดหนองคาย ที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์หลายช่อง ทั้งสารคดีเชิงข่าวที่เกือบทุกสถานีข่าวจัดทำขึ้น เพื่อนำเสนอประเด็นของการเกิดบั้งไฟนี้ รวมไปถึงสารคดีพิเศษเฉพาะเหตุการณ์นี้ ที่บางสถานีจัดทำขึ้นเพื่อค้นหาความจริงว่าบั้งไฟพญานาคเกิดจากสิ่งใดกันแน่ หรือแม้กระทั่งสารคดีท่องเที่ยวก็ยังนำเสนอประเด็นเดียวกันนี้ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว (สุนิศา กับเกิด, 2546)

มนุษย์ยังไม่สามารถอธิบายได้ว่า สัญลักษณ์ความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติบางอย่างเกิดขึ้นจากพลังอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และในปัจจุบันก็ยังหาข้อยุติไม่ได้ว่าสัญลักษณ์ที่เกิดขึ้นนั้น มาจากอะไรกันแน่ สัญลักษณ์ที่กล่าวมาคือ “บั้งไฟพญานาค” อันเป็นสัญลักษณ์ความเชื่ออย่างหนึ่งของวัฒนธรรมวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนริมฝั่งแม่น้ำโขง ทั้งชาวไทยและชาวลาว ที่ผูกโยงผู้คนทั้งสองฝั่งโขงให้มีความผูกพันผ่านตำนานเรื่องเล่านิทานปรัมปราสืบทอดกัน

มา จนกลายเป็นประเพณีปฏิบัติ (บุญยงค์ เกศเทศ, 2557) จากปรากฏการณ์พญานาคดังกล่าว ได้มีผู้พยายามวิเคราะห์ให้เห็นทั้งที่ใช้วิธีทางด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา นิรุกติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เพื่อมาโต้แย้งกลุ่มความเชื่อเดิมที่ยึดมั่นเรื่องเล่าในพระไตรปิฎกบ้าง เรื่องเล่าจากเกจิอาจารย์ทั้งหลายบ้าง โดยกลุ่มความเชื่อเหล่านี้ ก็ตั้งอยู่ภายใต้การพยายามนำข้อมูลเหตุผลมาอธิบายถึงความมีอยู่จริงหรือไม่จริงอย่างไรของนาค และให้อธิบายถึงความหมายเชิงสัญลักษณ์นาคว่าหมายถึงสิ่งใด โดยใช้กรอบทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งมาอธิบายให้สอดคล้องกัน แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับอุดมการณ์ที่มีอำนาจเข้าไปผลักดัน และส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อผู้เชื่อ (พลธรรม จันทร์คำ, 2551) จนเกิดเป็นกระแสการท่องเที่ยวของทางจังหวัดหนองคาย และเกิดเป็นแผนพัฒนาภูมิทัศน์ริมฝั่งแม่น้ำโขงเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ที่แสวงหาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น มีความพิเศษตรงที่นักท่องเที่ยวจะเน้นที่การศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม สถานที่ดังกล่าวจะมีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์ อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรมองค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม โดยสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งนอกจากจะเป็นความภาคภูมิใจของประเทศแล้ว ยังมีคุณค่าที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ชาติพันธุ์วิทยา และมานุษยวิทยา อีกทั้งยังสามารถส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน และประเทศผ่านทางการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี (กาญจนา แสงลิมสุวรรณ และศรันยา แสงลิมสุวรรณ, 2555)

อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย เป็นสถานที่ที่มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ที่สำคัญ มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย และเป็นจุดชมบั้งไฟพญานาคมาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยความเชื่อเกี่ยวกับพญานาคมาคู่กับชุมชนตั้งแต่สมัยอดีต ในเรื่องเล่าของหลวงพ่อดอกที่จมลงกลางแม่น้ำโขง รอยต่อระหว่างแม่น้ำงึม (สบป.ลาว) ใกล้พื้นที่บ้านหนองกุง อำเภอโพนพิสัย ซึ่งเป็นจุดที่เกิดบั้งไฟพญานาคมากเป็นพิเศษ ซึ่งปรากฏในตำนานอุรังธาดูว่า เป็นอาณาเขตที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเสด็จมาโปรดพญานาคที่โพนสั่น อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย ในปัจจุบัน และเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิตดั้งเดิมไว้ได้อย่างชัดเจน มีขนบธรรมเนียมในชุมชนแบบดั้งเดิม และการเคารพแม่น้ำ ให้ความสำคัญพร้อมทั้งการอนุรักษ์แม่น้ำอย่างชัดเจน โดยผูกกับความเชื่อในความ

ศักดิ์สิทธิ์ของพญานาค ที่ปกครองลำน้ำโขง ทำให้เกิดปรากฏการณ์บั้งไฟพญานาคตลอดแนวอำเภอพนพิสัย อำเภอรัตนวาปี ในจังหวัดหนองคายอีกด้วย

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจทำวิจัยเรื่อง “บั้งไฟพญานาค: คติ ความเชื่อ ศรัทธาสู่การยกระดับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนในจังหวัดหนองคาย” เพื่อใช้เป็นแนวทางการยกระดับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม การส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้ การปลูกฝังความเชื่อ ค่านิยม พฤติกรรมและตระหนักถึงการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนพื้นถิ่น รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และเข้าใจในคุณค่าของวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ และให้เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติบั้งไฟพญานาค คติ ความเชื่อ ศรัทธา ของประชาชนในการมีส่วนร่วมยกระดับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนในจังหวัดหนองคาย
2. เพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเรื่องบั้งไฟพญานาค คติ ความเชื่อ ศรัทธา สู่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนในจังหวัดหนองคาย
3. เพื่อเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนเรื่องบั้งไฟพญานาค คติ ความเชื่อ ศรัทธาในการยกระดับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนในจังหวัดหนองคาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยกำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา ในการวิจัยโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาวิจัย ได้แก่ พระสังฆาธิการในพื้นที่อำเภอพนพิสัย ผู้บริหารเทศบาลตำบล ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำชุมชนในพื้นที่อำเภอพนพิสัย จำนวน 30 รูป/คน
2. การวิเคราะห์เอกสาร โดยวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
3. แบบสัมภาษณ์ (In-Depth Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษานโยบาย ด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยชุมชนเป็นฐาน ในแต่ละประเด็น เปิดกว้างให้ผู้ให้

สัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย และลึกพอที่จะนำมาสรุปประมวลวิเคราะห์ผลได้ นำไปสู่แนวทางในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้การมีส่วนร่วมของประชาชน และการสร้างเครือข่ายแหล่งเรียนรู้การมีส่วนร่วมของประชาชน โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย ชื่อ - นามสกุล อายุ ตำแหน่ง ที่อยู่

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนเรื่องบั้งไฟพญานาค คติ ความเชื่อ ศรัทธา สู่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนในจังหวัดหนองคาย ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1) ประวัติบั้งไฟพญานาค คติ ความเชื่อ ศรัทธา ของประชาชน ในการมีส่วนร่วมยกระดับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนในจังหวัดหนองคาย เป็นอย่างไร มีคำถาม 3 คำถามทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านทัศนคติ 2) ด้านความเชื่อ 3) ด้านศรัทธา

2) การยกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเรื่องบั้งไฟพญานาค คติ ความเชื่อ ศรัทธา สู่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนในจังหวัดหนองคาย เป็นอย่างไร มีคำถาม 4 คำถาม ได้แก่ 1) การพัฒนาบุคลากร 2) ด้านการพัฒนาสถานที่ 3) ด้านการพัฒนากิจกรรม 4) ด้านสิ่งแวดล้อม

3) ข้อเสนอแนะแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนเรื่องบั้งไฟพญานาค คติ ความเชื่อ ศรัทธาในการยกระดับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนในจังหวัดหนองคาย เป็นอย่างไร มีคำถาม 4 คำถาม ได้แก่ 1) การพัฒนาบุคลากร 2) ด้านการพัฒนาสถานที่ 3) ด้านการพัฒนากิจกรรม 4) ด้านสิ่งแวดล้อม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำราทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ เอกสารสิ่งตีพิมพ์ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ วารสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. รวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์กับการวิจัยภาคสนาม ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายจากพระสังฆาธิการ ผู้บริหารเทศบาลตำบล ผู้ใหญ่บ้าน นักพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชน ที่มีความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

3) รวบรวมข้อมูลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ ประชุมกลุ่มย่อย ในเนื้อหาสาระการพัฒนาแหล่งเรียนรู้การมีส่วนร่วมของประชาชน และระดมความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ เมื่อได้ข้อมูลจากภาคเอกสารและภาคสนามจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งข้อมูลที่รวบรวมได้จากการประมวลเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสังเกตในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดหนองคาย โดยการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการโดยจัดลำดับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และสังเคราะห์ข้อมูลแล้วนำเสนอในรูปแบบเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1) ประวัติบั้งไฟพญานาค คติ ความเชื่อ ศรัทธา ของประชาชนในการมีส่วนร่วมยกระดับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนในจังหวัดหนองคาย

จากการศึกษาพบว่า ประวัติบั้งไฟพญานาค คติ ความเชื่อ ศรัทธา ของประชาชนในการมีส่วนร่วมยกระดับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนในจังหวัดหนองคาย ทั้ง 3 ชุมชนนั้น ต่างตั้งอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขง มีทัศนคติด้านการอนุรักษ์แหล่งทรัพยากรทางน้ำ ดำเนินชีวิตตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนา โดยประชาชนให้ความเชื่อศรัทธาและเคารพในตัวพญานาค ทั้งในประวัติทางพระพุทธศาสนา และประวัติความเชื่อประจำถิ่น โดยประชาชนมีทัศนคติร่วมกันในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการชมบั้งไฟพญานาคในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 เป็นประจำทุกปี

2) การยกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเรื่องบั้งไฟพญานาค คติ ความเชื่อ ศรัทธา สู่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนในจังหวัดหนองคาย

จากการศึกษาพบว่า การยกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเรื่องบั้งไฟพญานาค คติ ความเชื่อ ศรัทธา สู่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนในจังหวัดหนองคาย ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้ร่วมกันดำเนินการผ่านวัฒนธรรมของชุมชนและความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ ในการยกระดับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชน โดยจัดให้มีกิจกรรมในวันออกพรรษา ทำบุญตักบาตร มีการจัด “พาแลง” โดยมีลานกิจกรรมรับประทานอาหารร่วมกันของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่พักใน “โฮมสเตย์” ของชาวบ้านได้มารับประทานอาหารร่วมกัน

3) ข้อเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนเรื่องบั้งไฟพญานาค คติ ความเชื่อ ศรัทธาในการยกระดับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนในจังหวัดหนองคาย

จากการศึกษาพบว่า เสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนเรื่องบั้งไฟพญานาค คติ ความเชื่อ ศรัทธาในการยกระดับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนในจังหวัดหนองคาย มีรูปแบบการพัฒนาบุคลากร การพัฒนาสถานที่ การพัฒนากิจกรรม และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เกิดการถ่ายทอดความรู้ มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ร่วมแสดงความคิดเห็น วางแผนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ชุมชน ระดับบุคคล มีการสร้าง “โฮมสเตย์” ไว้รองรับนักท่องเที่ยวและพื้นที่ลานกิจกรรมของประชาชน ในการจัดกิจกรรมอนุรักษ์ลำน้ำ

อภิปรายผล

1) ประวัติบั้งไฟพญานาค คติ ความเชื่อ ศรัทธา ของประชาชนในการมีส่วนร่วมยกระดับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนในจังหวัดหนองคาย

ในเรื่องของประวัติบั้งไฟพญานาค คติ ความเชื่อ ศรัทธา ของประชาชนในการมีส่วนร่วมยกระดับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนในจังหวัดหนองคาย ทั้ง 3 ชุมชนนั้น มีความคิดทัศนคติเกี่ยวกับลำน้ำโขง ว่าเป็นลำน้ำศักดิ์สิทธิ์ และมีสิ่งมีชีวิตอาศัยอยู่ในแม่น้ำโขง การดำเนินชีวิตตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ทำให้ประชาชนเกิดความศรัทธาและเคารพในตัวพญานาค เพราะมีปรากฏในตำนาน ทั้งในประวัติพระพุทธศาสนา และประวัติความเชื่อประจำถิ่นในพื้นที่เอง โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการชมบั้งไฟพญานาคในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 เป็นประจำทุกปี จำนวน 3 ชุมชน ได้แก่ 1. ชุมชนบ้านหนองกุง 2. ชุมชนบ้านใหม่ และ 3. ชุมชนบ้านน้ำเป ในเรื่องระบบนิเวศวิทยาของชุมชนติดลำน้ำโขงทั้ง 3 ชุมชนนั้น ต่างพึ่งพาอาศัยลำน้ำโขงในการประกอบอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นการเกษตร การประมง และการเลี้ยงสัตว์ มีกิจกรรมวัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา เช่น ประเพณีลอยกระทง ประเพณีบุญแข่งเรือ ประเพณีออกพรรษา โดยมีความเชื่อในเรื่องของพญานาค โดยมีคติความเชื่อที่ว่าในวันออกพรรษาของทุกปี พญานาค จะปล่อยลูกไฟออกมา เพื่อบูชาสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งในอดีตชาวบ้านจะเรียกว่า ลูกไฟผี ซึ่งสมัยบูญ่าตายาย จะพบเจอเป็นเรื่องปกติของชุมชน ต่อมาชาวบ้านต่างถิ่น ต้องการจะชมจึงเกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับวัฒนธรรมพันธุ์ คุรุฑะเสน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปรากฏการณ์บั้งไฟพญานาค: การสร้างนวัตกรรมเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย นครหลวงเวียงจันทน์ และแขวงบอลิคำไซ” จากการศึกษาเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การสังเกตและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านศิลปวัฒนธรรมและด้านการท่องเที่ยว ทั้งในประเทศและประเทศลาว ทำให้ทราบว่า ประวัติ

ความเป็นมาของปรากฏการณ์นี้ มีความเชื่อมโยงกับแนวคิดวัฒนธรรมนาคาคติลุ่มน้ำโขง รวมถึงความเชื่อตามตำนานอุรังคธาตุ ตำนานพระพุทธเจ้าเสด็จเลียบน้ำโขง ตำนานพญาคันคาก ตำนาน “พระยาบุรีจัน” สร้างเมืองเวียงจันทน์ และพุทธประวัติที่เกี่ยวข้องกับพญานาค ซึ่งเป็นเสมือนสายน้ำทางวัฒนธรรมที่เรียงร้อยแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของทั้ง 3 พื้นที่ไว้ด้วยกัน แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดหนองคาย คือ วัดโพธิ์ชัย พระธาตุบังพวน พระธาตุหล้าหนอง ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอเมือง วัดหลวงเจติยาราม วัดไทย ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอโพนพิสัย ในนครหลวงเวียงจันทน์ คือ พระธาตุหลวง หอพระแก้ว วัดสี่สะเกด และในแขวงบอลิคำไซ คือ พระบาทโพนสัน วัดโพนสัน รวมถึงพื้นที่ที่เกิดปรากฏการณ์บั้งไฟพญานาคในเขตอำเภอโพนพิสัย อำเภอรัตนาปี่ จังหวัดหนองคาย และในบริเวณบ้านปากจิม แขวงบอลิคำไซ (วัฒนพันธุ์ คุรุทะเลน, 2557)

2) การยกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเรื่องบั้งไฟพญานาค คติ ความเชื่อ ศรัทธา สู่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนในจังหวัดหนองคาย

ประชาชนมีส่วนร่วมในการระดมความคิด การมีส่วนร่วมทางสังคม และวัฒนธรรมในชุมชนจนเกิดเป็นองค์ความรู้ และเรื่องเล่าภายในชุมชน และประชาชนมีส่วนร่วมในการถ่ายทอด โดยให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติของหมู่บ้าน สถานที่สำคัญในพื้นที่ มีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานที่ มีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมภายในชุมชน เกิดร้านค้าในวังงาน และกิจกรรมทางศาสนา แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ให้ความรู้แก่ชุมชน จากกิจกรรมที่ทางชุมชนได้ร่วมกันดำเนินการผ่านวัฒนธรรมของชุมชน ชุมชนมีแหล่งเรียนรู้ภายในวัด วัดเป็นสถานที่ประชาสัมพันธ์ระหว่างชุมชนทั้งภายนอกและภายใน ร่วมแสดงความคิดเห็น วางแผนในการจัดการความร่วมมือของประชาชน และเป็นสถานที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน และผลลัพธ์ของการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชน เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ทำให้ชุมชนรักและหวงแหนลำน้ำมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับนุทิศ เอี่ยมใส ได้ศึกษาวิจัยเรื่องทุนทางศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่พัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนบ้านสะเดียง ตำบลสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า ทุนทางสังคมที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านสะเดียงอยู่ในระดับมาก 4 มิติ จาก 5 มิติ ได้แก่ มิติด้านกิจกรรมและความร่วมมือ มิติด้านความสมานฉันท์ทางสังคม การอยู่ร่วมกันในสังคม ความขัดแย้งและความรุนแรง มิติด้านกลุ่มและเครือข่าย และมิติด้านอำนาจหน้าที่และกิจกรรมทางการเมือง ส่วนมิติด้วยความไว้วางใจและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั้น อยู่ในระดับปานกลางเพียงด้านเดียว (นุทิศ เอี่ยมใส, 2555) และสอดคล้องกับเบญจภักค์ เจริญหาวิทย์ ได้ศึกษา “บั้งไฟพญานาค” การสื่อความหมายในสังคมไทย ผลการศึกษา พบว่า สังคมไทยให้ความหมายของสัญลักษณ์ “บั้งไฟ

พญานาค” ใน 2 มิติ คือ 1) ด้านวิทยาศาสตร์ในรูปการเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ 2) ด้านความเชื่อซึ่งเป็นการสื่อความหมายตามมโนทัศน์ โดยมีวัฒนธรรมความเชื่อด้านศาสนา ค่านิยม ประเพณี ความเชื่อถือ และศรัทธาในพลังอำนาจของพญานาค ซึ่งในสังคมไทยเชื่อว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยความเชื่อเหล่านี้ทำให้มนุษย์รู้สึกมั่นคงทางด้านจิตใจ รู้สึกปลอดภัยในวิถีการดำเนินชีวิต และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (เบญจศักดิ์ เจริญมหาวิทยาลัย, 2564)

3) ข้อเสนอแนะทางการมีส่วนร่วมของประชาชนเรื่องบั้งไฟพญานาค คติ ความเชื่อ ศรัทธาในการยกระดับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนในจังหวัดหนองคาย

ชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขงในเขตอำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคายนั้น เมื่อมีปรากฏการณ์บั้งไฟพญานาคขึ้น ทำให้ชุมชนเกิดการท่องเที่ยวของคนในชุมชนอื่น เกิดโฮมสเตย์ของชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เกิดการเรียนรู้วัฒนธรรมของท้องถิ่นขึ้น เป็นการพัฒนารัฐกิจท่องเที่ยวของจังหวัดหนองคาย รูปแบบการยกระดับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนในจังหวัดหนองคายในด้านต่าง ๆ ชุมชนพื้นที่จังหวัดหนองคายยังให้ความสำคัญในเรื่องพญานาค ให้ความสำคัญแต่แม่น้ำโขง มีความเกี่ยวเนื่องกันและกันเหมือนญาติพี่น้อง ให้ความสำคัญกับความสามัคคีกันและทำกิจกรรมร่วมกันภายในชุมชน และมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชนร่วมกัน มีการจัด “พาแลง” โดยมีลานกิจกรรมรับประทานอาหารร่วมกันของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่พักใน “โฮมสเตย์” ของชาวบ้านได้มารับประทานอาหารร่วมกัน สอดคล้องกับการศึกษาของปวีณา โทณแก้ว ศึกษาเรื่องธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเผ่าสีขงจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า จากกระบวนการวิจัย ชุมชนได้กำหนดรูปแบบธุรกิจเป็นกลุ่มวิสาหกิจและแนวทางการพัฒนารัฐกิจท่องเที่ยว คือ 1) กำหนดรูปแบบการประกอบการในลักษณะวิสาหกิจเครือข่ายที่มี 3 แบบ คือ ภาครัฐ และชุมชนร่วมกันดำเนินการ เครือข่าย และชุมชนร่วมกันดำเนินการ แบบที่ภาครัฐและเครือข่ายและชุมชนร่วมกันดำเนินการ 2) กำหนดที่ตั้งตลาดถนนคนเดินที่สามแยก และ 3) การสร้างเครือข่าย โดยร่วมกับชุมชนบ้านเล้าลือ และชุมชนบ้านเล้าเน้ง (ปวีณา โทณแก้ว, 2554) และสอดคล้องกับจุฑามาส กฤษฏารักษ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการเปลี่ยนแปลงเป็นสินค้าของวัฒนธรรมการชมบั้งไฟพญานาค” ผลการศึกษากฎหมายของวัฒนธรรมการชมบั้งไฟพญานาค พบว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงเป็นสินค้าในที่นี้ ก็คือ กระบวนการเปลี่ยนจากความเชื่อเกี่ยวกับพญานาคที่เป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมของคนพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขง ที่มีความหมายที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต และเป็นต้นทุนที่ดำรงอยู่เพื่อคนในท้องถิ่นเอง มาสู่ความหมายของพญานาคที่ใช้ในการท่องเที่ยว ที่สามารถตอบสนองทั้งคนในท้องถิ่น และคนที่เป็นนักท่องเที่ยวที่นำรายได้เข้ามา โดยที่ความหมายของพญานาค

ในฐานะของทุนเดิมนั้น ก็ไม่ได้เปลี่ยนความหมายไป ยังคงดำรงอยู่ โดยมีกระบวนการของการรักษาสืบทอดในรูปแบบของพิธีกรรม และประเพณีต่าง ๆ เพียงแต่มีกระบวนการของการนำมาใช้ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมสมัยใหม่ ที่อยู่ในกระแสของการท่องเที่ยวและการบริโภค (จุฑามาส กฤษฎารักษ์, 2553)

ในขณะที่ปัจจุบันกระแสโลกาภิวัตน์มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย โดยเฉพาะการไหลเวียนทางวัฒนธรรม โดยกรณีของการท่องเที่ยวชมบั้งไฟพญานาคนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่มาจากกระแสภายนอก คือ กระแสของโลกาภิวัตน์ ที่ทำให้ทั่วโลกต้องปรับตัวตามเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และกระแสจากภายใน คือ การหันกลับมาให้ความสนใจกับวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น โดยมอง “วัฒนธรรม” เป็น “ทุน” ในการพัฒนาภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ โดยที่การพัฒนาดังกล่าวนี้เป็นการนำวัฒนธรรมความเชื่อเรื่องของ “พญานาค” มาใช้กับการท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวชมบั้งไฟพญานาคในปัจจุบัน เริ่มเป็นรูปแบบในการท่องเที่ยวที่เน้นการบริโภคมามากขึ้น จึงทำให้เห็นว่าพัฒนาการของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนั้น เป็นระบบที่สามารถปรับเข้าหา หรือเปลี่ยนแปลงเข้ากับทุกสิ่งทุกอย่างได้แม้แต่วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ก็ยังสามารถเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจในระบบทุนนิยมได้

สรุป/ข้อเสนอแนะ

“บั้งไฟพญานาค: คติ ความเชื่อ ศรัทธา สู่การยกระดับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนในจังหวัดหนองคาย” สรุปได้ว่า 1) ประวัติบั้งไฟพญานาค คติ ความเชื่อ ศรัทธาของประชาชนบั้งไฟพญานาค สะท้อนความเชื่อและศรัทธาในพญานาคของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขงในจังหวัดหนองคาย ชาวบ้านร่วมกันจัดกิจกรรมชมบั้งไฟพญานาคทุกปีในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 เพื่อสืบสานวัฒนธรรมและอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชน 2) การยกระดับการมีส่วนร่วมสู่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมผ่านวัฒนธรรมชุมชนและความร่วมมือจากหน่วยงานรัฐ เช่น การจัดทำบุญตักบาตร และ “พาแลง” ที่นักท่องเที่ยวใน “โฮมสเตย์” ร่วมกิจกรรมกับชุมชน ช่วยสร้างความเชื่อมโยงและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 3) แนวทางการมีส่วนร่วมเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พัฒนาองค์ความรู้ บุคลากร สถานที่ กิจกรรม และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พร้อมสร้าง “โฮมสเตย์” และพื้นที่กิจกรรมอนุรักษ์ลำน้ำ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ควรปลูกฝังองค์ความรู้ให้แก่เยาวชนรุ่นใหม่ สืบสาน และอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนตัวอย่างทางภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ยั่งยืน
- 2) ควรส่งเสริมให้เยาวชนเห็นความสำคัญของวิถีชีวิตชุมชนและการอนุรักษ์ชุมชนด้วยการร่วมกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมประเพณีตามฮีตสิบสองคองสิบสี่
- 3) ควรส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มในรูปแบบของทุนทางวัฒนธรรม และสถานที่ท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ อย่างเป็นระบบ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการวิจัยด้านการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์ประจำถิ่นให้แก่เยาวชนคนรุ่นใหม่
- 2) ควรมีการวิจัยการสร้างนวัตกรรมจากความเชื่อ ความศรัทธา และการต่อยอดทางธุรกิจบนพื้นฐาน Soft Power
- 3) ควรมีการวิจัยผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนและนอกชุมชนที่เกิดจากการท่องเที่ยวบั้งไฟพญานาค

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แสงลัสม์สุวรรณ และศรันยา แสงลัสม์สุวรรณ. (2555). การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน. *วารสารนักบริหาร*, 32(4), 136-146.
- จุฑามาส กฤษฏารักษ์. (2553). กระบวนการเปลี่ยนแปลงเป็นสินค้าของวัฒนธรรมการชมบั้งไฟพญานาค. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์*, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชาญ เกลี้ยงพิบูลย์. (2540). บั้งไฟพญานาคกับการควบคุมทางสังคม: ศึกษาเฉพาะกรณีกิ่งอำเภอรัตนวาปี จังหวัดหนองคาย. ใน *สารนิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นุทิศ เอี่ยมใส. (2555). ทุนทางศิลปวัฒนธรรมประเพณีกับการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์. ใน *รายงานวิจัย*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- บุญยงค์ เกศเทศ. (2557). *ผีวิถีสัน ความเชื่อและการพึ่งพาระหว่างคนกับผี*. มหาสารคาม : กากะเยื่อ.

- เบญจศักดิ์ เจริญมหาวิทยาลัย. (2564). “บั้งไฟพญานาค” การสื่อความหมายในสังคมไทย. *วารสารบริหารธุรกิจและสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง*, 4(1), 16-26.
- ปาวิณา โทณแก้ว. (2554). ธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเผ่าสือขงจังหวัดเพชรบูรณ์. ใน *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์*.
- พลธรรม จันทร์คำ. (2551). พญานาค: อุดมการณ์ที่เมืองคำชะโนดสู่กระบวนการทำให้เป็นสินค้า. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาชนบทศึกษาและการพัฒนา. สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.
- พิเชฐ สายพันธ์. (2539). “นาคาคติ” อีสานลุ่มน้ำโขง: ชีวิตทางวัฒนธรรมจากพิธีกรรมร่วมสมัย. ใน *วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.
- วัฒนพันธุ์ ครุฑะเสน. (2557). ปรากฏการณ์บั้งไฟพญานาค: การสร้างนวัตกรรมเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย นครหลวงเวียงจันทน์ และแขวงบอลิคำไซ. *วารสารวิชาการ*, 7(2), 1611-1625.
- สุนิศา กับเกิด. (2546). บั้งไฟพญานาค: เมื่อความเชื่อและวิทยาศาสตร์พบกันในสื่อโทรทัศน์. ใน *สารนิพนธ์หลักสูตรปริญญาวารสารศาสตรบัณฑิต สาขาวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2551). “cultural capital/ทุนวัฒนธรรม” ในคำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย (เล่ม 2). กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.